ZANG LXXV TOT LXXXIII VAN DEN NĀGARAKRTĀGAMA ¹.

DOOR H. KERN.

ZANG LXXV.

Deze Zang is in een soort Kṛti-maat, die in niets van een Ćārdulawikrīḍita verschilt dan door de toevoeging van één lettergreep.

Ndan sang mantri wineh wruhā rika kabeh sang āryya Wirā-
dhikāra |
dharmmādhyakṣa rumakṣa salwir ikanang dharmme dalēm tan
pramāda |
dhīrotsāha nitya kuminkini swasthā parārttha sang çri-narendra ² |
tan muktī phala ning swakāryya ri gēnga ny utpatti sang hyang
sudharmma || 1 ||

D. i. «De beambte nu, belast met het toezicht op dat alles, was Ārya Wirādhikāra. Als superintendent van heiligdommen waakte hij over de heiligdommen in den Dalēm zonder nalatigheid. Ernstig en onverdroten behartigde hij steeds het welzijn en 't belang van anderen. Hij genoot niet (voor zich) de vruchten van zijn ambt, hoe groot de opbrengst der heiligdommen ook was».

De tweede strofe luidt als volgt:

Len tang dharmma lēpas paḍekana rinakṣādēgnya de çri-na-
rendra |
Çaiwādhyakṣa sirāṅg ³ wineh wruha rumakṣā parhyangan mwang
kalagyan |
Boddhādhyakṣa sireki rakṣaka ri sakweh ning kuṭi mwang wihāra |
mantri her-haji tang karēṣyan iniwōnyān rakṣake ⁴ sang ta-
paswī || 2 ||

¹ Voortzetting van Bijdragen D. 68, blz. 421.

² Deze regel wijkt in de maat af van de overige verzen. De oorspronkelijke lezing moet door een onbevoegde hand gewijzigd zijn.

³ De tekst heeft sira, doch de maat eischt een lange tweede lettergreep. In 't geheele vers is er geknoeid.

⁴ Zoo leze men voor rakṣeka.

D. i. «Ook de andere met vrijdom begiftigde stichtingen worden door Z. Maj. den Vorst in hun staat beschermd: de superintendent der Ćiwaieten werd belast met het toezicht en de hoede van de bedehuizen en kluizen¹; de superintendent der Buddhisten, die waakt over alle monnikshutten en kloosters; de Mantri Her-haji² is degene die zorg draagt voor de brahmaansche kluizenarijen, als beschermer der heremieten».

ZANG LXXVI.

De maat is een specie van Abhikṛti.

Lwir ning dharmma lēpas pratiṣṭa Ćiwa mukya kuṭi balay i Kañci
len Kapulungan |
Roma mwang³ Wwatan Īṣwaragr̥ha Palabdhi Tajung i Kuṭa
lamba len ri Taruṇa |
parhyangan Kuṭi-jāti Caṇḍi lima Nilakusuma Harinandanotta-
masuka |
mwang prāsāda haji Saḍang muwah i Panggumulan i Kuṭi
sanggraha Jayaṣikā || 1 ||

D. i. «De voornaamste Ćiwaïetische met vrijdom begiftigde stichtingen zijn als volgt: Kluizen en hallen te Kañci en Kapulungan; Roma en Wwatan, Īṣwaragr̥ha, Palabdhi, Tajung, te Kuṭa lamba en te Taruṇa, het bedehuis van Kuṭi-jāti, de Vijf Caṇḍi's, Nila, Kusuma (of: Nilakusuma), Harinandana, Uttamasuka, en de Konings-toren te Saḍang, en te Panggumulan, te Kuṭi sanggraha, te Jayaṣikā».

Bij de onbekendheid der eigennamen, is de woordscheiding hier en daar onzeker. Hetzelfde geldt van de volgende namen. Tan karyya Spaṭikeyang i Jaya manalw i Haribhawana Caṇḍi
Pungkal i Pigit |
Nyū dante Katude Srgan Kapuyuran Dayamuka Kulanan-
dane Kanigara |
Rēmbut lan Wuluhēn muwah ri Kinawōng mwang i Sukawija-
yāthawā ri Kajaha |
Campēn mwang Rati-Manmathāṣrama Kula Kaling i Batu
putih teka pamēwēh || 2 ||

D. i. «Niet onvermeld te laten: Spaṭikeyang(?), te Jaya ma-

¹ Kalagyan sehijnt eigenlijk een tijdelijk kluizenaarsverblijf te zijn.

² De oorsprong van den titel van dezen beambte is mij onbekend.

³ De gedrukte tekst heeft wwang, doch het HS. heeft terecht mwang.

nalū, Haribhawana, Caṇḍi Pungkal, te Pigit, Nyū danta, te Katuda(?), te Srgan, Kapuyuran, Dayamuka, Kulanandana, te Kanigara, Rēmbut, Wuluhēn, en te Kinawōng, en te Suka-wijaya, voorts te Kajaha, Campēn, de kluizenarij van Rati en Manmatha (den Minnegod), Kula kaling, daarenboven te Batu ¹ putih».

Na deze opsomming van allerlei Ćiwaïetische gewijde oorden, volgt die van Buddhistische heilige plaatsen.

Lwir ning dharmma kasogatan kawinayānu lēpas i Wipula-
rāma ² len Kuṭi haji |

mwang Yānatraya rājadhānya Kuwu nātha Surayaça Jarak La-
guṇḍi Wadari |

Wewe mwang Pacēkan Pasarwwan i Lēmah surat i Pamaṇikan
Srgan Pangikētan |

Panghapwan Damalang Tēpas jita Wanāçrama Jēnar i Samu-
drawela Pamulung || 2 ||

D. i. «De met vrijdom begiftigde heilige plaatsen der reguliere Buddhistelijke geestelijkheid zijn als volgt: Wipularāma ² en Kuṭi haji, en Yānatrayarājadhānya ³, Kuwu nātha (eig. Koningskamp), Surayaça, Jarak, Laguṇḍi, Wadari, Wewe, Pacēkan, Pasaruwan, te Lēmah surat, te Pamaṇikan, Srgan, Pangikētan, Panghapwan, Damalang, Tēpas jita, Wanāçrama (d. i. Woudkluizenarij) jēnar, te Samudrawelā, Pamulung».

Kawinayan, eigenlijk z. v. a. «Winayaschap» of «Winayisme» is een afleiding van winaya, tucht, meer inzonderheid 't geheel der regelen van monnikentucht. De Buddhistische geestelijken die van ouds overgeleverde regelen der tucht volgen, leden zijn der monnikenorde, vormen een tegenstelling tot de afdeeling die in den volgenden Zang kabajradharan genoemd wordt; waarover straks meer.

De meesten onder de boven opgesomde gewijde plaatsen zijn genoemd naar boomsoorten. Er komen ook benamingen van anderen aard voor, waarvan de oorsprong ons onbekend is. Yānatraya of Triyāna is de Drievoudige weg of middel om 't Buddhaschap te bereiken; zie Lassen, Zts. f. d. Kunde

¹ De *b* in plaats van *w* is verdacht.

² Wipula^a is tegen de maat, daar het één korte lettergreep te veel heeft. Ook de beteekenis is onbegrijpelijk. Wipulārāma zou beteekenen: ruim klooster; doch ook dit is tegen de maat.

³ Oogenschojnlijk te vertalen met: hoofdplaats der drie Yāna's.

des Morgenlandes IV, 494. Rājadhānya (voor Rājadhānī) is eigenlijk «hofstad, vorstelijke residentie». Het einddoel van 't Yānatraya wordt soms figuurlijk voorgesteld als een stad van zaligheid.

De opsomming wordt voortgezet in de nu volgende strofe.

Baryy angng Amrētawarddhanī Wētiwētiḥ Kawinayan i Patēm-
wan ing Kanuruhan |
Wēngtal Wēngkēr i Hantēn ing Baṇu jikēn Batabata Pagagan
Sibok Padurungan |
mwang Piṇḍātuha len Tēlang Surabha mukya nika ri Sukalilā
ta pwa pamēwēh |
tan warṇṇan tikanang manganwaya ri Pogara ri Kulur i Tangkil
ādi nika sōn || 4 ||

D. i. «En dan Amṛtawarddhanī, Wētiwētiḥ, Kawinayan¹, te Patēmwan ing Kanuruhan², Wēngtal, Wēngkēr, te Hantēn, te Baṇu jikēn(?), Batabata, Pagagan, Sibok, Padurungan, en Piṇḍātuha, en Tēlang, Surabha; deze zijn de voornaamste er van, waarbij nog te voegen Sukalila. Niet vermeld zullen worden die volgen, te Pogara, te Kulur, te Tangkil enz.³.

ZANG LXXVII.

De maat is een soort van Kṛti, die in Sanskritgeschriften niet aangetroffen wordt. Zang XXIX van 't Bhārata-yuddha is in dezelfde maat.

Nāhan⁴ muwah kasugatan kabajradharan akrameka wuwusēn |
Icānabajra⁵ ri Nadī tadā mwang i Mukuh ri Sāmbang i Tajung |
lāwan tang Amrētasabha ri Bangbang iri Boddhimūla Waharu |
Tāmpak ḍuri Paruha taṇḍare Kumuda Ratna Nandināgara || 1 ||

D. i. «Voorts zullen nu⁴ achtereenvolgens de (gewijde plaatsen) der seculaire Buddhistische geestelijkheid vermeld worden: Icānabajra, Nadī, dan ook te Mukuh, te Sāmbang, te Tajung,

¹ De beteekenis van deze zonderlinge samenstelling is mij duister. Misschien is bedoeld: de gezuiverde korrels van «Winaya-belijdenis», z. v. a. 't zuivere Winayisme.

² D. i. letterlijk: plaats van ontmoeting met den Kanuruhan.

³ Sōn vermoedelijk schrijffout voor sōk, in menigte.

⁴ Nāhan is hier onjuist gebruikt voor nihan.

⁵ Zoo leze men voor icāka^o.

en Amṛtasabhā, te Bangbang, te Boddhimūla, Waharu, Tāmpak duri, Paruha taṇḍara(?), Kumuda, Ratna, Nandināgara».

Onder kabajradharan heeft men te verstaan de aanhangers van het Tantrische Wajrayāna, gewoonlijk in Nepāl en Tibet Wajrācārya's geheeten. Dezen zijn getrouwd, dus geen monniken, en vormen de klasse van wereldsche geestelijken ¹.

Īcānabajra komt voor in de staeninscriptie van Koning Erlangga, door mij behandeld in deze Bijdragen, D. 67, en wel als een heiligdom, waar een der voorzaten van Erlangga begraven was. Op blz. 622 van bedoeld artikel heb ik de redenen ontwikkeld, waarom ik Īcānabajra meende te mogen vereenzelvigen met Mpu Siṇḍok.

Len tang Wungañjaya Palaṇḍi ² Tangkil Asahing Samīcy
Apitahēn |

Nairañjane Wijayawaktra Magēñg i Poyahan Bala masin
ri Krat Lēmah tulus i Ratnapaṅkaja Panumbangan Kahuripan |
mwang Ketakī Talaga jambale Jungul i Wiṣṇuwāla pamēwēh || 2 ||

D. i. «En Wungañjaya, Palabdhī, Tangkil, Asahing, Samīcī, Api-tahēn, Nairañjanā, te Wijayawaktra, Magēñg, te Poyahan, Bala masin, te Krat, Lēmah tulis, Ratnapaṅkaja, Panumbangan, Kahuripan, en Ketakī, Talaga jambala, te Jungul, te Wiṣṇuwāla daarenboven».

Nairañjanā, oorspronkelijk de naam eener rivier in Magadha, welke uit de geschiedenis van Buddha vermaard is, was ook de naam van een heilige plaats op Java, waar de zoo even genoemde Mpu Siṇḍok in een giftbrief van Çaka 861 (= 939 A. D.) aan een voornamen Buddhist, met den titel van Mpuku i Nerañjanā, d. i. Monseigneur van Nerañjanā, privileges verleent over gronden, erfelijk in 's mans afstammelingen ³, waaruit blijkt dat Monseigneur getrouwd was. Hiermede strookt de vermelding van Nairañjanā als heiligdom der wereldsche geestelijken.

Jambala in Talaga jambala zal wel een verkeerde spelling wezen voor jambāla. T. j. beteekent dan eigenlijk: Moddermeer. De derde strofe heeft den volgende inhoud:

¹ Vgl. WADDELL, Lamaism, p. 151, HODGSON, Essays, pp. 41, 52, 63, 69, 99.

² Vermoedelijk foutief voor Palabdhī; vgl. Z. 76, 1:

³ Kawi-Oorkonden XXII.

Len teng ¹ Buḍur Wwirun i Wungkulur mwan̄g i Mananggun̄g
ing ² Watu kura |

Bajrāsana mwan̄g i Pajambayan ri Samalantēn ing Simapura |
Tambak laleyan i Pilanggu (?) Pohaji (?) ri Wangkal mwan̄g i Bēru |
Lēm̄buh Dalīnan i Pangadwan ādi nika ring pacarccan ³ apagēh || 3 ||

D. i. «En te Buḍur, Wirun, te Wungkulur, en Mananggun̄g, Watu kura, Bajrāsana, en Pajambayan, te Samalantēn, Simapura, Tambak laleyan, te Pilanggu, Pohaji, te Wangkal en Bēru, Lēm̄bah, Dalīnan (?), Pangadwan, (deze) zijn het vooral die voor een getrouwe opsomming (in aanmerking komen).»

Het blijkt dat op verschillende plaatsen die in dezen en den voorgaanden Zang opgesomd worden, heiligdommen van meer dan één gezindte bestonden; o. a. was er te Palabdhi een heiligdom der Ćiwaieten, en een der Wajradhara-sekte. De Buddhistische Orde had een heiligdom te Srgan̄g, dat ook voor Ćiwaieten een gewijd oord was. Lēm̄ah surat, waar de Orde een heiligdom had, is natuurlijk dezelfde plaats als Lēm̄ah tulis, een gewijd oord ook voor de Wajradharas.

ZANG LXXVIII.

Deze Zang is in Ćārdūlawikrīḍita-maat.

Lwir ning dharmma lēpas karēṣyan i — — ⁴ Sumpud rupit
mwan̄g Pilan |

len tekang Pucangan Jagaddhita Pawitra mwan̄g Butun tankasah |
kapwāteka hana pratiṣṭa sabha len lingga praṇālāpupul |
Mpungku sthāpaka sang mahāguru panēngguh ni sarāt kottama || 1 ||

D. i. «De vrijstichten van de brahmaansche heremieten zijn als volgt: —, Sumpud rupit, en Pilan, en Pucangan, Jagaddhita, Pawitra, alsmede Butun. Op al deze plaatsen zijn vergaderzalen ⁵ gesticht, en Lingga's, benevens waterleidingen. Mijnheer de superieur is hij die de hoogste Grootmeester in de geheele wereld heet.»

Pucangan is de beroemde door Erlangga gestichte kluizenarij.

¹ De tekst heeft tegen de maat tekang.

² Gedrukt i.

³ Verbeterd uit pacacēan.

⁴ Er ontbreken twee lettergrepen, zonder dat dit in den tekst is aangegeven.

⁵ Of «wandelparken». Het woord sabha (eigenlijk sabhā) laat beide vertalingen toe.

Yeking dharmma lēpas rinakṣa mapagēh ring swakramanyeng
 dangū |
 milw ang sīma ta — ¹ pratiṣṭa pinakādinya'n swatantra sthiti |
 Bangwan Tungkal i Siddhayatra ² Jaya len Siddhāhajōṅg Lwah kali |
 Twas Wāsiṣṭha Palah Padar Siringan ādinyang kaṣaiwāṅku-
 rān || 2 ||

D. i. «Deze met immuniteit begiftigde heiligdommen zijn beschermd en gehandhaafd in hun eigen wijze van doen van oudsher; mitsgaders de dorpsgemeenten — gesticht als begin er van dat ze als vrijmachtig bevestigd werden. Bangwan, Tungkal, Siddhayātra, Jaya en Siddhāhajōṅg, Lwah kali, Twas Wāsiṣṭha, Palah, Padar, Siringan zijn de voornaamste van de erfelijke bezittingen der Āiwaieten.»

Angkura, spruit, is hier gebruikt in den zin van «nakomeling». Kaṣewāṅkurān is blijkbaar parallel met kaboddhāṅgčan in de volgende strofe.

Zeer opmerkelijk is de naam Twas Wāsiṣṭha, d. i. Hart van Wasiṣṭha (verondersteld dat de lange ā onjuist is; anders zou het «Hart van een Wasiṣṭhide» beteekenen). Zulk een naam is mij in de Indische bronnen nooit voorgekomen.

Wañjang Bajrapure Wanora Makēduk Hantēn Guhā mwan Jiwa |
 Jumpuṭ Āobha Pamuntaran Baru kaboddhāṅgčan prakāṣottama |
 Kājar ³ Ddāna hañar ⁴ Turas Jalagiri Cēṅṅing Wēkas Waṇḍira |
 Waṇḍayan ⁵ Gatawang Kulampayan i Tālādinya karṣyangku-
 ran ⁶ || 3 ||

D. i. «Wañjang, Bajrapura, Wanora, Makēduk, Hantēn, Guhā en Jiwa, Jumpuṭ, Āobha, Pamuntaran, Baru heeten de voornaamste erfelijke bezittingen der Buddhisten. Kājar, Dāna hañar (Nieuwgift), Turas, Jalagiri ⁷, Cēṅṅing, Wēkas, Waṇḍira, —, Gatawang, Kulampayan, Tāla zijn de voornaamste van de erven behorende aan de Brahmaansche heremieten.»

¹ Er ontbreekt één lange lettergreep.

² Vermoedelijk yatra foutief voor yātra.

³ De tekst heeft Kajar.

⁴ Conjectuur voor 't metrisch onmogelijke haña.

⁵ Corrupt, zooals uit het metrum blijkt.

⁶ Zoo leze men voor karṣyangkura.

⁷ Een soortgelijke naam als Wanagiri.

Dharmmārṣi Sawungan Bēlah Juru Siddha[ng] Srāngan Wa-
 dury Agēlan |
 Gandhātrap Haraçālan Ampu Kkakadang hajyan, Gahan ring jagat |
 Sīmā Nady Abhayē Tiyang Pakuwukan sīmā Kiyal mwang Çuci |
 tankaryy ang Kawirī Barat Kacapangan ywānggēhnya sīmā
 pagēh ¹ || 4 ||

D. i. «Heiligdommen (of stichten) van Brahmaansche here-
 mieten zijn Sawungan, Bēlah, Juru siddha, Sranan, Waduri,
 Agēlan, Gandha, Atrap, Haraçālan, Ampu, Kakadang hajyan,
 Gahan ring jagat. Dorpsgronden te Nadī, Abhaya, Tiyang,
 Pakuwukan; dorpsgronden te Kiyal en Çuci, alsmede Kawiri,
 Barat, Kacapangan: deze zijn in de positie van vaste dorps-
 gemeenten.»

Het is mij niet duidelijk welk onderscheid er is tusschen de
 «Dharma's van Ṛṣi's» in deze strofe en de «Dharma's lēpas
 karēśyan» in strofe 1; en tusschen de sīmās hier en in de voor-
 gaande strofe.

Len sangkerika wangça Wiṣṇu kālāp ² ing Batwan Kamangsyān
 Batu |
 Tanggulyan Dakulut Galuh Makalāran mukya swatantrāpagēh |
 len tang deça Mēḍang Hulun hyang i Parung Lungge Pasajyan
 Kēlut |
 Andēl Mād(?) Paraḍah Gēnēng Pangawan ādinya nluput ri dangū || 5 ||

D. i. «Afgescheiden daarvan» is de Wiṣṇuïetische familie ³, de
 bezittingen heeft te Batwan, Kamangsyān, Batu, Tanggulyan,
 Dakulut, Galuh, Makalāran, de voornaamsten van hun be-
 vestigd vrijgebied; en de Desa's Mēḍang, Hulun hyang, Parung,
 Lungga, Pasajyan, Kēlut, Andēl —, Paraḍah, Gēnēng, Panga-
 wan, zijn de voornaamste van die eertijds met immuniteit be-
 giftigd zijn.»

Tan warṇṇan tikanang kalagyan anēlat ring sarwwadeçeng Jawa |
 lāwan tang kuṭi sapratiṣṭa ng ilu tanpratiṣṭāpagēh |
 ndan bhedanya kacaṇḍikān sthiti kabhuktyanyān sake nāgara |
 mwang ksthāpakan unggwan ing lumagilagy amrih kriyā mwang
 brata || 6 ||

¹ De tekst heeft °magōh.

² Conjectuur voor kālāt.

³ Namelijk familie in geestelijken zin.

D. i. «Wij zullen niet beschrijven de kalagyan genoemde verblijven ¹, verspreid over alle plaatsen van Java; noch de monnikshutten, zoowel de vast gevestigde als de niet vastgevestigde; noch de soorten van tempelgebieden waaraan inkomsten verzekerd zijn van wege den staat; noch priorieën, plaatsen waar men tijdelijk verblijft voor godsdienstige ceremoniën en geloften.»

Len tang maṇḍala mūla sāgara kukub pūrwasthitinyeniwō |
 tankaryy ang sukayajña kasturi caturbhasmeka ling sang ṛṣi |
 katyāgan caturāçrame Pacira bulwan mwang Luwan nwe² Kupang |
 akweh lrānya mangāçrayeng thani lawan janggan prasiddheng
 jagat || 7 ||

D. i. «En de (gewijde) kringen, boomwortels, zeetempels (?), grafbedekkingen (?), die in hun vorigen staat onderhouden zijn; alsmede de vreugdeoffers ³, zooals de Ṛṣi's zeggen; de kluizenarijen der 4 Āçrama's ⁴ te Pacira bulwan en Luwan, — Kupang. Een groote menigte ervan leeft van landbouw en groenten, hetgeen algemeen bekend is.»

ZANG LXXIX.

De maat hiervan is een Sragdharā.

Sāmpun tang sarwwadeçeng Jawa tinapak adēgnyeki ngūni n-
 linakwan |
 dharmma mwang sīma len wangça hilahila huluntyang (?) kuṭi
 mwang kalagyan |
 sakweh ning sapramāṇā pinagēhakēn asing nispramāṇā ginēgwan |
 mantuk ring deça bhṛtya n-sinalahakēn ingg ⁵ Ārya Rāmādhi-
 rāja || 1 ||

D. i. «Reeds is de staat van alle desa's op Java nagegaan; dit is 't eerste wat verricht werd. De heiligdommen en (vrije) landerijen en familiegronden (?) — —, monnikshutten en «ka-

¹ Vgl. boven blz. 34.

² Corrupt.

³ Wat met kasturi bedoeld wordt, is mij niet bekend; het KB. Wdb. geeft geen licht. Ook caturbhasma is onverklaarbaar.

⁴ Met de «4 Āçrama's» kan hier niet bedoeld zijn de 4 leefwijzen. Volgens KB.Wdb. I, 619 verstaat men onder caturāçramī: Brahmanen, Ṛṣi's, Çaiwa's en Saugata's.

⁵ Conjectuur voer i sangng.

lagyan» genoemde verblijven: alle die bewijzen (van bezitrecht) hadden, werden daarin bevestigd; alle die ze niet hadden, werden er van voorzien (?). De onderhoorigen die door Ārya Rāmādhiraśa schuldig (?) verklaard waren, keerden terug naar hun desa's.

Çrī-nātheng Wēngkēr otus manapaka rikang ¹ deça sakwehnya
warṇṇan |
Çrī-nātheng Singhasāryy otus anapaka [ri] gōṅg ning ḍapur
saprakāra |
kapwāgēgwan patik gundala sira miwō ² kāryya tanlambalamba |
hetunya ng Yāwabhūmy ātutur ing ulah anūt ḥāsana ³ çrī-
narendra || 2 ||

D. i. «Z. H. de Vorst van Wēngkēr gaf opdracht om de desa's op te nemen en alle te beschrijven; Z. H. de Vorst van Singhasāri gaf last om 't aantal kookplaatsen (haardsteden) van allerlei aard op te nemen. Die gemachtigde (?) dienaren, allen even gehoorzaam, volbrachten onverflauwd hun taak. Dien ten gevolge leerde (de bevolking van) Javaland zich gedragen volgens de bevelen van Z. Maj. den Koning.»

Ngkā tang nūṣāntare Bāly amatēhan ⁴ i sēcāra ring Yāwabhūmi |
dharmma mwang çrāma lawan kuwu tinapak adēgnyeki sampun
tiningkah |
sang Boddhādhyakṣa munggw ing Baḍahulu Baḍahalw ing ⁵
Gajah tanpramāda |
wruh ri kweh ning sudharmme kasugatan inutus çrī-narendrān
rumakṣā || 3 ||

D. i. «En 't andere eiland, Bali, was conform in alle gebruiken met Javaland. De staat der heiligdommen, kluizenarijen en tijdelijke verblijven (kuwu's) werd nagegaan; dit is geheel in orde gebracht. De Superintendant der Buddhisten, gezeteld te Baḍahulu, Baḍahalu, Gajah, niet nalatig, is door Z. M. den Vorst gezonden, om kennis nemende van de Buddhistische heilige gebouwen, daarvoor te waken.»

¹ Verbeterd uit manapakā rikang.

² De tekst heeft siran umiwō.

³ In den tekst ḥaḥāna.

⁴ Zoo leze men voor ohat.

⁵ De tekst heeft āng.

ZANG LXXX.

Maat Madraka.

Lwir nikanang kasogatan i Bāli Kādhikaraṇan muwah Kuṭi hañar |
lāwan i Pūrwanāgara muwah Wihāra bahu ng Ādirājya Kuturan |
nēm tikanang kabajradharan uttama nging i Wihāra tang
kawinayan |
kirṇṇa makādi ng Āryya-dadi rājasanmata kuṭinya tan wica-
ritan || 1 ||

D. i. «De bezittingen der Buddhisten op Bali zijn als volgt: Kādhikaraṇan ¹ en Kuṭi hañar (Nieuwkluis) en Pūrwanagara en Wihāra bahu (Nieuwmunster), Ādirāja Kuturan ², de zes voor- naamste plaatsen der Bajradhara-sekte; slechts de Wihāra (d. i. Klooster of Munster) behoort aan de reguliere geestelijkheid. Overal verspreid zijn de met 'skonings goedkeuring gevestigde kluizen, Āryadadi enz. Daarover zal niet uitgeweid worden.»

Milw atikang sudharmma ri Bukit Sulang Lēmah i Lampung
anyawasudhā |
khyāty angaran Tathāgatapura Gr̥hasthadhara ³ supraṣāsti n-
amatēh |
bhyoma ⁴ rasārkkā Ḍāka diwaṣa-nya suk nṛpati Jīwaneṣware dangū |
wṛddhasumantry upāsaka ng abhūmi ḍuddha tēhēr apratiṣṭa n-
inutus || 2 ||

D. i. «Alsmede het heiligdom te Bukit, Sulang, Lēmah (grond) te Lampung, Anyawasudhā ⁵; wat bekend is onder den naam Tathāgatapura Gr̥hasthadhara ⁶ is door een goeden giftbrief bevestigd: in datum van Ḍāka 1260 (= 1338 A. D.) heeft de vorst van Jīwana ⁷ in der tijd het gesticht. De Mantri sēpuh, een Upāsaka (Buddhistische leek) was het, die afgevaardigd werd om den grond te wijden en daarna ('t heiligdom) op te richten ⁸.

¹ De gewone beteekenis van Skr. adhikaraṇa is «gerechthof». Ik vermoed echter dat met Kādhikaraṇan bedoeld is de hoofdzetel van geestelijk bestuur.

² Vgl. Zang Zang XVI, 3 en KBWdb. onder Kutur.

³ Conjectuur voor *s wādhara.

⁴ Wanspelling voor wyoma.

⁵ D. i. eigenlijk «andere aarde». Het is de vraag of een eigennaam gemeend is.

⁶ Wegens de onzekerheid der spelling is moeilijk te zeggen wat met dhara gemeend is. Gr̥hastha is «een familievader».

⁷ De vader van Hayam Wuruk.

⁸ De constructie van den tekst is zeer vreemd, doch ik kan er niets anders pit maken.

Salwir ikang swatantra tuhu sapramāṇa pagēh tēkap narapati |
 kīrtti sang ādi-sajjana sakāwakanya ya rinakṣa mogha tinēngōt |
 mangka juga swabhāwa sang inuttama prabhuwiṣeṣa digjaya
 wibhuḥ |
 nyāma muwah rinakṣa sahanā ni kīrtti nira de ning sang prabhu
 hēlēm || 3 ||

D. i. «Al de vrijstiften, die ware bewijzen hadden, bevestigd door de vorsten; de vrome stichtingen van vroegere deugdzame menschen, met hun vertegenwoordigers(?) worden behoed en voor onschendbaar verklaard. Zóó was de aard der uitnemendste voortreffelijke, wereldverwinnende, grootmachtige heerschers. Zoo ook mogen voorts al hun vrome stichtingen door latere heerschers behoed worden.»

Mwang makadon katona taya ni durātmaka rikang sabhūmi kacaya |
 hetu nikang pradeṣa tinapak tinūt ¹ sawalēr samudra jīnajah |
 sthitya nirang tapaswi sahaneng pasir wukir alas pradeṣa kasēnēt |
 trptya miwō tapa brata samādhy anambyakēn i haywa ning su-
 bhuwana || 4 ||

D. i. «En hij ² stelt zich ten doel, dat er geen booswichten in 't (door hem) behoede land te zien zullen wezen. Uit dien hoofde werden (alle) streken onderzocht, voortgaande totdat men aan de zee stuitte(?) doorkruist, tot gerust verblijf aller asceten in strand, gebergte, wouden, afgelegen oorden, zoodat zij met voldoening zich aan ascese, geloften, en vroom gepeins kunnen overgeven, daardoor tevens het heil der geheele wereld bevorderende.»

ZANG LXXXI.

De maat is een specie van Atyaṣṭi.

Gōng ny ārambha ³ nareṣware pagēha sang tripakṣe Jawa |
 pūrwwācāra nireng praṣṭy alama tang rinakṣe⁴niwō |
 kotsāhan haji yatna don ira wineh patik guṇḍala |
 tan wismṛtya nireng carādhigama ḥikṣa len ṣāsana ⁵ || 1 ||

D. i. «Veelvuldig was de bemoeienis des Konings om de 3

¹ Gedrukt tinuta.

² Het onderwerp staat in den zin niet uitgedrukt. Ik veronderstel dat de dichter den Koning op 't oog heeft.

³ Verbeterd uit āramka.

⁴ Zoo leze men voor rinakṣa.

⁵ De tekst heeft ṣaṣāna.

godsdiensstige gezindten op Java (in hun rechten) te bevestigen. Zijn eerste gedragslijn ten opzichte der oude giftbrieven was, dat zij behouden en gerespecteerd werden. De vaste wil des Konings, zijn streven en doel, maakte dat de gemachtigde(?) dienaren niet zouden vergeten de lessen van goed gedrag, de voorschriften der zedelijkheid en der leer.»

Nāhan kārāṇa sang caturdwija paḍāṅgusir kottaman |
wipra mwang ṛṣi Çaiwa Boddha tētép ¹ ing swawidyā tutur |
sakweh sang caturāçrama pramuka sang caturbhāṣma ² sök |
kapwāteka tumungkul ing brata widagdha ring swakriyā || 2 ||

D. i. «Dat is de reden dat de vierderlei geestelijken ³ allen uitstekendheid nastreven: Brahmanen, Ṛṣi's, Çiwaïeten, Buddhisten zijn vast in de hun eigen wetenschap en leer. Al de vier Āçrama's, voornamelijk de talrijke Caturbhāṣma's, onderwerpen zich aan geloften, ervaren in hun eigen ritueele handelingen.»

Tusschen wipra en ṛṣi bestaat, naar ik veronderstel, het onderscheid dat de eersten niet leven als heremieten, de tweeden wel. Wie onder de «Vier āçrama's» bedoeld zijn, begrijp ik niet. In KBWdb. I, 619 vindt men opgegeven dat de «Caturāçrami's» zijn: de Brahmanen, Ṛṣi's, Çaiwa's en Saugata's, maar deze vier klassen zijn reeds genoemd. De term Caturbhāṣma, etymologisch z. v. a. «Vierasschig», is mij uit Indische bronnen onbekend. Mogelijk heeft men daaronder zekere sectarische bedelorden te verstaan. Çiwaïetische asceten plegen zich met asch te besmeren, doch de Çaiwa's zijn al genoemd.

Ngkā sakweh nira sang caturjjana paḍa sthitiṅ çāsana |
mantrī mukya sang Ārya karwa nipuṅg kabhūpālakan |
kryankryan kṣatriyawangça len wali suçīla yatneng naya |
milu ang waīçya sabhūmi çūdra jēñek i swakāryyāpagēh || 3 ||

D. i. «Nu zijn alle vier klassen van 't volk gehoorzaam aan de bevelen. De voornaamste Mantri's, de twee Ārya's, zijn ervaren in 't landsbestier. De Grooten, van Kṣatriyageslacht en Pairs zijn deugdzaam en zorgvuldig in hun gedrag. Ook de Waīçya's over 't heele land, en de Çūdra's hebben behagen in hun vaste bezigheden.»

¹ Gedrukt boddhātḡēp.

² De tekst heeft catubhāṣma. Vgl. Zang 78, 7.

³ Dwija beteekent, gelijk men weet, gewoonlijk «brahmaan», maar dat past hier niet.

Wali heb ik vertaald met «pair», op grond van Makassaarsch bali, ambtgenoot, pair. Dezelfde zin van «een gelijke» ligt in Malagasi vady, gade; vinady, getrouwd; Mota qaliga, maagschap, maag. Het Oudjav. wali heeft natuurlijk niets te maken met Nieuwjav. aan 't Arabisch ontleende wali.

Yekang janma ¹ catur sujanma n-umijil sakeng hyang Widhi |
ling ning cāstra wēnang sagatya nika de narendreng pura |
kapwekāpagēh ing swačila kimuta tang kujanmatraya |
nang caṇḍāla mēleca tuccha paḍa yatna ring swakrama || 4 ||

D. i. «Van de vier welgeboren kasten die hun ontstaan te danken hebben aan den goddelijken Albestierder, wordt de heele toestand beheerscht door den vorst in den staat: zij zijn vast in hun zedelijk gedrag. Zelfs de drie lage volksklassen, namelijk Caṇḍāla's, Mleccha's en Tuccha's nemen zorgvuldig hun fatsoen in acht.»

Mleccha is in 't Skr. «barbaar»; hier echter is het de benaming van een zekere lage kaste; zie KBWdb. IV, 585. Ook Tuccha, nietig, laag, komt in Indië voor als benaming eener bepaalde menschenklasse. Men zou het kunnen vertalen met «schooier.»

ZANG LXXXII.

In Suwadanā-maat.

An mangkā lwir nikang bhūmi Jawa ri pangadēg cṛi-nātha siniwi |
norang sandeha ri twas nira n-umulahakēn kirttyānukani rāt |
tēkwan cṛi-nātha kār w amwangi haji n-agawe shaḍ dharmma
kuçala |
mwang penak ² cṛi-narendra pratuha ³ tumut i buddhi cṛinara-
pati || 1 ||

D. i. «Zoodanig is de gesteldheid van 't land Java onder de regeering van den heerschenden vorst. Hij weifelt volstrekt niet in zijn gemoed om vrome werken tot stand te brengen tot vreugde der wereld, terwijl de twee vorsten ⁴ den Koning aanvuurden om de zes deugden uit te oefenen ⁵; en de oude

¹ Gedrukt janmi.

² Verbeterd uit penan.

³ Zoo leze men voor pranuha.

⁴ Namelijk 's Konings ouders.

⁵ Omirent kuçala vgl. men KBWdb. onder kuçāla, een verkeerde spelling van kuçala.

hooge vorstelijke personen zijn bevredigd, daar zij de gezindheid van Z. Maj. den Vorst deelden.»

Çrī-nāthe Singhasāryy anaruka ri Sagaḍā dharmmāparimita |
 Çrī-nāthe Wëngkër ing Çūrabana Pasuruhan lāwan tang i Pajang |
 Buddhādhiṣṭhāna tekang Rawa ri Kapulungan mwang Locanapura |
 Çrī-nāthe Watsarikang Tigawangi magawe tuṣṭeng parajana || 2 ||

D. i. «Z. H. de heerscher van Singhasāri legde te Sagaḍā onmetelijke Dharma's aan; Z. H. de heerscher van Wëngkër te Çūrabana, Pasuruhan en Pajang, Buddhādhiṣṭhāna te Rawa, Kapulungan en Locanapura; Z. H. de heerscher van Watsari te Tiga-wangi, hetgeen de lieden vreugde gaf.»

Met die «onmetelijke Dharma's» zullen wel Dharmasīmā's, d. i. vrije landerijen, bedoeld wezen. Ook de vrome giften van den heerscher van Wëngkër, 's Konings oom, zullen in gronden bestaan hebben, en daarenboven uit een heiligdom, Buddhādhiṣṭhāna, d. i. hoofdplaats van Buddha; voorts te Kapulungan en Locanapura, zeker wel een onnauwkeurige spelling voor Locanāpura, d. i. Stad van Locanā, want Locanā is een bekende Buddhistische godin, de wederhelft (Çakti) van den Dhyāni-buddha Akṣobhya (of van Wairocana).

Wie als vorst van Watsari wordt aangeduid, heb ik niet kunnen opsporen. De vorm van den naam lijkt eenigszins verdacht, In de derde strofe gaat het aldus voort:

Sakweh ning mantri sampun kṛtawara sinungan sīmāsirasirān |
 caitya prāsāda ta pwang ginaway ika lawan linggādi ¹ satata |
 bhakting hyang bhakti ri pitrēgaṇa samasamātwang ring muni-
 wara |
 dāna mwang kīrti puṇyenulahakēn ika solah sang prabhu
 tinūt || 3 ||

D. i. «Al de Mantri's hebben gunstbewijzen ontvangen, zijn begiftigd met tal van dorpsgronden. Tempels, torens werden dan opgericht, en voortdurend lingga's, enz. Men bracht godsdienstige hulde aan de goden, hulde aan de Voorvaderschare; allen betoonden eerbied jegens de Wijzen. Milde schenkingen en heilige monumenten werden uitgevoerd in navolging van 't gedrag des heerschers.

¹ In den tekst linggādhi.

ZANG LXXXIII.

In Sragdharā.

An mangkā kottaman cṛī-narapati siniwīng Tiktawilwaikanātha |
 sāksāt candreng čarat kastawan ira n-agawe tuṣṭa ning sarwwaloka |
 lwir padma ng durjjana lwir kumuda sahana sang sajjanāsih ¹ tēke
 twas |
 bhṛtya mwang koça len wāhana gaja turagādinya himpēr sa-
 mudra || 1 ||

D. i. «Zoo is de voortreffelijkheid van Z. Maj. den Vorst, die te Majapahit als alleenheerscher regeert. Gelijk aan de Maan in den herfst wordt hij geprezen, daar hij de geheele wereld met vreugde vervult. Als waterrozen zijn de boosdoeners, als witte lotussen de goeden, welke hem allen hartgrondig liefhebben. Zijn dienaren, geldmiddelen, wagens, olifanten, paarden enz. zijn (onmetelijk) als de zee.»

De prachtige helderheid der Maan in de herfstmaanden, inzonderheid in Kārttika, waarin de volle maannacht bekend is als Kaumudī, is in Voor-indië spreekwoordelijk. Natuurlijk past de vergelijking niet voor Java, doch zulks neemt niet weg dat de Javaansche dichter slaafsch het Indische voorbeeld navolgt.

De roode lotussen (padma's) bloeien bij dag en sluiten hun kelken 's nachts; omgekeerd openen de kumuda's zich 's nachts en prijken zij als de Maan schijnt; de Maan heet dan ook, in beeldspraak, hun geliefde. De boosdoeners worden vergeleken met de padma's, omdat deze voor den maneschijn als het ware schuil gaan, kwijnen, terwijl de kumuda's dan zich ten volle ontplooien en bloeien. Hetzelfde concetto, eenigszins anders uitgedrukt, hebben wij reeds aangetroffen in Zang VII, 1.

Mangkin rabdhekanang Yāwadharaṇi kapawitranya ring rāt
 prakāça |
 nghing Jambudwīpa lawan Yawa kēta ng inucap kottamanya
 sudeça |
 dening kweh sang widagdheng aji makamuka sang dhyakṣa sap-
 topapatti |
 mwang pañjy ang jīwalekan(?) tangara sing umungup kāryya
 kapwātīdakṣa || 2 ||

D. i. «Hoe langer zoo meer begint de gezegende toestand

¹ Gedrukt sājanāsih.

van 't Javaansche land in de geheele wereld bekend te worden. «Slechts Jambudwīpa (Voor-indië) en Java», heet het, worden bij uitstek goede landen genoemd, wegens de menigte van mannen ervaren in de leer, met de opperrechters en de zeven Upapatti's, aan 't hoofd, en de Pañji's, Tangara's, alwie, uitstekend in hun werk, zeer bekwaam zijn.»

Rabdhā, dat ik elders niet aangetroffen heb, houd ik voor een uit misverstand ontstane verminking van ārabdhā. — Met jīwalekan, dat er verdacht uitziet, weet ik geen weg. — Tangara is vermoedelijk een synoniem van Tanḍa.

Mukya ng Ḣrī-Brahmarāja dwija parama ¹ mahākawya anindyā-
gamajña |
hēnty ang tarkkādi kawruh nirang nipuṇa mahākāwya naiyāyi-
kādi ² |
mwang ḍanghyang Bhāmanātibrata kuṇala tameng Weda ṣaṭ ³
karmma ṣuddha |
āstām ḡrī-Wiṣṇu sakte ṣama ⁴ japa makadon wṛddhya ning rāt
subhikṣa || 3 ||

D. i. «Vooraan staat Ḣrī-Brahmarāja, de uitstekende brahmaan, onberispelijke groote dichter en kenner der godsdienstige overlevering; hij heeft een volkomen kennis van de skeptische en andere filosofieën, is knap in de poëtië, in 't stelsel der dialektiek, enz. En de Ḣanghyang (Brahmaansche leeraar) Bhāmana, zeer vroom, deugdzaam, ervaren in de Weda's en de 6 reine werkzaamheden ⁵. En ook Ḣrī-Wiṣṇu, die heil zoekt in kalmte des geestes en prevelgebeden, met het doel dat het land toeneme in welvaart.»

Hetunyānantara sarwwajana tēka sakeng anyadeṣa prakīrṇa |
nang Jambudwīpa Kamboja Cina Yavana len Cēmpa Karṇṇāṭakādi |
Goḍa mwang Syangka tang sangkan ika makahawan potra milw
ing waṇik sōk |
bhikṣu mwang wipra mukyān hana tēka sinungan bhoga tuṣṭa
npanganti || 4 ||

¹ Verbeterd uit warama.

² Zoo leze men voor naiyeyikādi.

³ Gedrukt ṣad.

⁴ In den tekst ṣakte sama. Ṣakta beteekent „bekwaam”.

⁵ Deze 6 geoorloofde werkzaamheden eens brahmaans, zijn: studie, onderwijs, offeren voor zich zelf, offers verrichten voor anderen, aalmoezen geven, aalmoezen ontvangen.

D. i. «Dientengevolge kwamen onophoudelijk allerlei lieden uit andere landen, in menigte: zooals uit Jambudwīpa, Kamboja, China, Yawana, Campā, Karnāṭaka, enz. Gauḍa en Siam, — kwamen zij per schip met talrijke handelaars; monniken en voorname brahmanen; die er kwamen, werden onthaald en verbleven er gaarne.»

Yawana hebben wij reeds ontmoet in Zang XV, 1. In mijne vertaling offerde ik, niet zonder aarzeling, de gissing dat daarmede 't gebied van een Mohammedaansch vorst in Voor-indië zou kunnen bedoeld zijn, doch op grond van een bericht van Hiouen-Thsang¹ ben ik nu geneigd, Yawana te vereenzelvigen met Yen-mo-na-tcheou, een rijk gelegen ZO. van Mahācampā. Julien teekent daarbij aan, dat in de Encyclopédie Fanyouen-tchoulin «les Yavanas sont appelés Ye-mei-ni.» De omstandigheid dat ook in onzen tekst Yawana onmiddellijk door Campā gevolgd wordt, verhoogt de waarschijnlijkheid dat inderdaad een gebied in Achter-indië bedoeld is. Ik hoop dat anderen iets meer bevredigends zullen vinden.

Moeielijkheid baart ook Syangka, dat eveneens in Zang XV voorkomt en een van elders onbekende bijvorm van Syam schijnt te wezen, en niet in twee woorden gescheiden mag worden, zooals ik in mijne vertaling van Zang XV gedaan heb. Maar wat is dan tang?

Goḍa is Gauḍa in Oostelijk Hindustan.

De 5de strofe luidt als volgt:

Ndān angkēn Phālguna Ṣrī-nṛpati pinaripūjēniwō ring swarājya |
 prāpta ng mantrī sabhūmī Jawa juru kuwu len dhyakṣa sarw-
 wopapatti |
 milw ang Bālyādi nūsantara sahana saha prabhrēti n-tanpēgat sōk |
 byāpārī mwang waṇik ring pēkēn angēbēk atēp sarwabhaṇḍa-
 nya kīrṇa || 5 ||

D. i. «En in iedere maand Phālguna wordt Z. Maj. de Vorst geëerd en gevierd in zijn heerschappij. Dan komen de hooge staatsdienaren van geheel Java, de districtshoofden, de dorpschouffoorden, en de rechterlijke ambtenaren met de Upapattis; mede komen de (lieden van de) andere eilanden, Bāli, enz., allen met eergeschenken, die oneindig talrijk zijn. Neringdoenden en kooplieden vullen in dichte menigte de markt met al hun uitgespreide waren.»

¹ Mémoires sur les contrées occidentales (vert. van St. Julien), III, 83.

Tingkah ning pūja n-idran bhrisaḍi saha mṛdanggenarak ing
 wwang akeh |
 ping pitw angkēn dinembuh sasiki saha niwedya n-dunung
 ring wanguntur |
 homa mwang brahmayajñenulahakēn ira sang Çaiwa Boddha
 n-pamūjā |
 amwīt ingng aṣṭamī kṛṣṇa makaphala rikang swastha ni ¹ çrī-
 narendra || 6 ||

D. i. «De wijze waarop de feestelijke ommegang geschiedt is zóó, dat een bhrisaḍi ² met trommelgeschal door veel volks in plechtigen optocht rondgeleid wordt. Zevenmaal wordt het dagelijks herhaald (?); ieder begeeft zich met offeranden naar den Wanguntur (Sitinggil). Offers aan den Vuurgod en Brahmayajña's ³ worden door de Çiwaïetische en Buddhistische geestelijken ter vereering verricht, te beginnen met den 8sten der donkere maandhelft, voor het welzijn van Z. Maj. den Vorst.

¹ Conjectuur voor swasthāna.

² De beteekenis van dit woord, dat ondanks de onjavaansche bh geen Skr. is, ken ik niet. Het herinnert aan prisaḍi in Zang LXIV, 1, waarvan het misschien een andere uitspraak is. Vermoedelijk is bedoeld een reusachtige pop, voorstellende een of ander mythisch wezen.

³ D. i. een godsdienstige handeling bestaande in 't opzeggen van heilige teksten.